

Наснилось дівчині

Ясунарі Кавабата

1

Кухарі Кен'їцї минало тридцять шостий, коли він негадано одружився.

Утім, не сталось нічого несподіваного, бо парубоцтво не було його гаслом, та й справу полагодили як годиться, через свата, але принаймні в колі його приятелів це жваво обговорювали. Може, тому, що наречена виявилася занадто гарною як на нього.

Серед приятелів трапилися й такі, що каялись, бо зарано одружилися. Тепер усі дивились на Кухару зовсім інакше, мовляв, ти ба який спритний! Казали, нібито на посаг дружини він нарешті почне власну справу. Всі вони були добрі приятелі, та вже давно прикидали, що Кухара так чи так відкриє власну клініку. Ні, казали інші, він цілитись на професора в альма-матер. Що не кажи, а дивно, як по одруженні Кухара привернув до себе таку увагу.

По закінченні стоматологічного факультету Кухара пішов асистентом у медичний університет. Хотів зробити ім'я, а потім набратись досвіду й, звичайно, здобути науковий ступінь. Але ж по захисті дисертації ще довгі роки лишався в лабораторії. Здавалось, він уже забув і про практику, й про власну справу, а вирішив піти в патологи.

Кухара став взірцем дивака, який ніколи не одружиться. Навіть його давнім, ще з студентських літ, друзям годі було підступитися до нього. А що останнім часом він напустив на себе вигляду великого вченого, то й друзі почали триматися на поштивій віддалі.

Він і сам здивувався, що по одруженні привернув до себе таку увагу. Навіть давні друзі, приходячи в гості, ніби розмовляли тепер якимось інакше. А коли йшов з дружиною, то, здавалося, всі, хто озиралась, мають його за неабияку людину.

Кухара думав не про наслідки — матеріальні чи нематеріальні, а про те, що Харуко, народившись на світ, принесла з собою не тільки красу, а й щастя. Він також боявся, щоб своєю нерозважною вдачею не зранити її неторкнуту душу.

Водночас усі приятелі дивувалися, що така дівчина, як Харуко, ледь не посивіла в дівках. Мала вигляд двадцятитрьох-чотирьохрічної, хоча уже двадцять сьомий.

— Ще й тепер є закопані скарби. Отже, варто йти на пошуки скарбів, еге ж?

Кухара тільки посміхався на такі слова, що з них прозирали й заздрість, і кепкування. Він був подібний до людини, що спить спокійно, чекаючи своєї миті, й нікому не сказав, чому Харуко так пізно вийшла заміж.

Але в такі хвилини мимоволі згадував дивні слова свата: "Згодом їй не раз улаштували "мимовільні" побачення, й завжди хлопці з першого погляду закохувалися в неї по самі вуха.

Врешті й батьки махнули на все рукою, бо зрозуміли, що несподіваними зустрічами справу також не зрушиш, її серце опиралося самій думці про одруження. Останні три-

чотири роки дівчині вже й не натякали на заміжжя.

Але сват сказав, що з Кухарою все інакше. Вони мовби випадково зустрілися в театрі. Його відрекомендував як лікаря, до якого зверталася її мати в університетській клініці. Проте то було таке ж, як і раніше, влаштоване побачення. Але цього разу вона не відхилила знайомства.

Для батьків то була радість, мов ясний день після довгої ночі.

Але Харуко наполягала, щоб Кухарі розповіли про ту давню історію... Харуко мала хлопця, який любив її без взаємності й помер.

Сват навмисне подав це як легковажну пригоду: через нещасливе кохання юнак учинив показне самогубство.

Так чи так, а Кухару здивувало, що дівчина, живучи в добрі й теплі, через якусь пригоду хотіла змарнувати свою молодість.

Звичайно, Кухара відповів, що це похвально, коли дівчина має чисті почуття... Але так і до нього казав не один жених.

— Я бачу, ви все розумієте... — потупив очі сват. — Якби це відбувалося в давні часи, то дівчина, хоч і не безвинна, мабуть, пішла б у монастир.

І все-таки Кухара хотів почути все від самої дівчини. Не для того, аби потім визначити свою подальшу поведінку, бо вже остаточно все вирішив, та й у його віці чоловік одружується мовчки. Просто він відчував якусь насолоду в тому, що така красуня зізнаватиметься йому в своєму минулому.

2

У родині Харуко дівчат до заміжжя не тримали в чотирьох стінах. І коли дівчина, якій сповнилося аж двадцять сім років, сама йшла на побачення з тим, що сватався до неї, то для батьків це була радісна й приємна подія.

До того ж їх непокоїла думка: коли Харуко тепер не прийме пропозиції Кухари, то вже, мабуть, назавжди лишиться старою дівкою. Й батьки ходили довкола неї навшпинячки.

Кухара в її товаристві був під враженням якоїсь чарівної ніжності й ніяк не міг почати розмови про ту пригоду. А коли почав, мовляв, "сват мені казав, чому ви так довго не виходили заміж, але..." — то Харуко тільки кивнула головою, а вид споважнів, мовби вона вже давно чекала на таку розмову. Її повіки почервоніли.

Кухара побачив, що вона відразу перемінилася на безпорадну дівчину, й ніяково додав:

— Коли ви даєте мені згоду, то ваші почуття змінилися?

— Я й сама не знаю. Але, може, тому, що ви лікар.

— Тому що лікар?

На таку дитячу відповідь він отетерів. Чи вона собі клеїть з нього дурника?

— Ах, так, вам лікар, мабуть, найбільше пасує, — не стримався Кухара, — бо з погляду медицини ваша відмова від заміжжя — то своєрідна душевна недуга. Але це зовсім легка й виліковна недуга.

По ній не було видно, що вона сприйняла ці слова як глузування. Дівчина мов

поринула в якісь свої думки.

Кухарі аж моторошно стало: в думки закралася підозра, чи не має вона щось від мономанії або недоумкуватості.

Втім, очевидна річ, у її серці залишилася досить глибока рана, якщо через той випадок досі відмовляла всім женихам.

Спочатку треба було її розрадити, і коли той вузол сам по собі розв'яжеться, дати їй нитку розмови, яка мимоволі приведе до зізнання про ту давню історію.

Він сказав, що не має наміру порпатися в її минулому, а тільки хоче стерти його й тоді взяти шлюб з нею. Як ото кажуть, тяжко самому, легко вдвох. Він ще додав: шлункової недуги позбуваються блювотою чи промиванням.

— Справді, — кивнула Харуко. — Я також хотіла поговорити щиро. А там — як знаєте.

— Я почав цю розмову не для того, аби потім передумати, а щоб очистити вашу душу.

— Так, але... — Йому видалося, ніби вона знову пильно глянула на нього. Харуко зашарілася, потупила голову: — Даруйте за примху, але спочатку ви, може, розповісте про себе?

— Я?... Про себе?..

Харуко кивнула. Ледь знизала плечима.

— Про що я маю розповідати?

— Як — нема про що? — Харуко була здивована. — Знаю: виправдуватись маю я, але якщо ви не маєте чого розповісти, то це дуже прикро.

— Я й справді не маю чого розказувати.

Та вона, звичайно, не повірила йому. До того ж йому самому власні слова видалися неправдивими.

І що більше він стояв на своєму, то більше це викликало підозру.

— Чому ви так ухиляєтеся, Кухаро-сан? У такому разі й мені важко говорити. Не знаю, що й казати.

Здавалось, двері до серця Харуко раптом зачинилися.

— Виходить, тільки на мою долю випав сум.

Того разу вони розійшлися без відвертої розмови.

А взагалі, відмова Харуко була слухна.

Що й казати, нормальний чоловік, який до тридцяти шести років парубкував, таки знав хоч одну-двох жінок. Харуко міркувала за здоровим глуздом. Але, може, її уява сягнула поза здоровий глузд? Може, подумала, що коли він вирішив побратися з нею, хоч знав про самогубство того юнака, то й сам має глибоку рану, через яку до тридцяти шести років уникав одруження? Чи не буде їхній шлюб, так би мовити, солідарністю?

Може, вирішила віддатися за товариша в біді, щоб утішати й прощати одне одному?

Так чи так, а його намір почути тільки її зізнання був нісенітницею.

І коли Харуко сказала, щоб спочатку він розповів про себе, Кухарі видалося, що його шпигнули в найболючіше місце.

Він, звичайно, не безвинне ягня, але коли зважився на одруження, то не лишав по собі жодної жінки, за якою б тужив або перед якою мав би якісь обов'язки.

Він не був ненависником жінок, та й не боявся жіночого духу, але йому якось не щастило на жінок, чи як там?

Мабуть, так уже є, що коли до певного віку чоловік не оженився, то це ущерблює йому повагу, і врешті жінки уникають його. Може, тому він і незчувся, як став кабінетним ученим.

Мабуть, тому його одруження з Харуко приятелі мали за несподіванку.

Сам Кухара дивився на все простіше, а як зважити на теперішні обставини, то що там за неласка в жінок, коли він врешті засяг такого великого щастя, як Харуко. Але її несподіваний удар примусив його озирнутися на минуле.

Хоч він тепер гордий і радий, що не має в чому зізнаватися їй, але хіба не виявив своєї нечесності, що відразу щиро не сказав про це? Словом, він мучився думкою, що йому таки бракує щирості.

Може, в його щоденному житті є щось неправдиве?

По таких роздумах Кухара дійшов висновку, що Харуко цілком слушно не повірила йому, й стало смішно з самого себе.

Але якщо вона не зізнається йому, поки він сам не буде відвертий, то чи не вигадати якусь любовну історію й видати це за правду?

3

Отак через Харуко Кухара поринув у химери кохання. Він перебирав у пам'яті одну за одною всіх жінок, яких тільки знав, — від подруг дитинства до пацієток і медсестер клініки.

Це була безглузда забава. А коли намагався на місце коханої поставити Харуко, то в цих химерах не відчувалось ні живих барв, ні щирості.

Так і сталося, йому не пощастило на вабець своїх вигадок витягти зізнання Харуко.

Та й що було слухати про самогубство юнака через Харуко, така собі нехитра історія.

Він і вона були двоюрідні брат і сестра, вона на два роки молодша. В дитинстві жили по сусідству, разом росли, а потім батько дістав посаду якогось начальника в провінції, то разом з родиною виїхав з Токію. Вони листувались, а літні й зимові канікули проводили разом на морі чи в горах на лижах і були раді, що разом. У старших класах його листи вже були подібні на сентиментальні любовні послання. Потім, коли вчився в токійській гімназії, то жив у домі Харуко, й врешті освідчився їй у коханні. Вона відразу відмовила йому, бо між двоюрідними братом і сестрою шлюб неможливий. Тієї зими він уперше вибрався на лижі сам. Під час хуртовини нерозважно пішов у гори і впав в ущелину, його врятували, але від удару в груди опинивсь у лікарні. Там він і заподіяв собі смерть. Лишився довгий лист на ім'я Харуко. Уривки з нього були й у газетах. Якби він помер у палаті, то обійшлося б без розголосу, але він кинувся з урвища в море, то, щоб не звинуватили лікарів, його передсмертного листа показано газетярм, і про той випадок писали як самогубство через нещасливе кохання.

— Харуко-сан, скільки ви тоді мали років? — нарешті здобувся на слово Кухара, бо не знав, що казати.

На загал ця історія була така банальна, що він мав сумнів, чи то не вигадка. Здається, Кухара не раз читав про таке в газетах.

Та, мабуть, усяке кохання видається трохи банальним, коли подають загальний зміст.

Звичайно, тільки від його хворобливої фантазії виникло сподівання, що коли така дівчина, як Харуко, досі не вийшла заміж, то за тим криється надзвичайна трагедія.

Щоб боляче вразити серце Харуко, досить банальної історії.

То не був шалений пал хвилевого кохання. Милі серцю спогади багатьох літ єднали їхні серця.

— Харуко-сан, ви любили його, хіба ні? — запитав він, а вона нелукаво кивнула:

— Так, якщо піти далеко назад... Але то було в дитинстві.

— Через те нещастя родичі, мабуть, погнівалися? — запитав він з відвертим натяком, а вона відповіла безперечним тоном:

— І дядько, і тітка не такі люди, щоб докоряти мені.

— Отже, ви свій обов'язок-гірі сповнили аж надто?

— Гірі?... А так, може, то було гірі?

Але її справжнє зізнання на тім не закінчилося.

На час того нещастя вона мала дев'ятнадцять років, а за рік її вже сватали. Вона не перечила, і все вже було полагоджено, та, довідавшись про те самогубство, родичі нареченого відвернулися.

Те розірване сватання тяжче вразило її, ніж смерть брата в перших.

І, мабуть, тоді в саму душу запала думка, що вона вже не зможе вийти заміж, бо покохала Катагірі, за якого її сватали.

Може, перше її кохання — саме Катагірі, а не той брат у перших. Може, саме тому, що кохала Катагірі, вона почала згадувати, чи не кохала й двоюрідного брата.

Так, вона боялася, що й друге сватання розладнається через те самогубство, та все ж іще чекала на Катагірі.

Невдовзі по формальній відмові Харуко потай зустрілася з Катагірі. Бо він обіцяв, що переконає батьків і одружиться з нею.

Харуко не мала наміру приховувати від Кухари сватання Катагірі. Якби був запитав, то розповіла б і про це.

Але по розповіді про того брата він усім своїм виглядом натякнув, що нього йому досить, тож Харуко змовчала.

Все-таки їй тяжко було згадувати Катагірі. Тим більше, саме тоді, коли посватався Кухара, вона довідалася, що Катагірі вже давно одружився з іншою, й почувалася зневаженою.

Наступної по шлюбі ночі в готелі, коли вони були в весільній подорожі, Харуко придивився сон про покійного брата в перших.

Вона не добрала, чи то було в його домі на селі, чи в її родинному домі. Входить до кімнати і раптом бачить його над столом. Вона стала як стій. Глип — а вона майже гола. Харуко прокинулася на свій крик.

Її лице пашіло невимовним соромом.

Раптом усе її тіло пройняв холодний дроз. Вона схопила чоловіка за руку. Аж тепер, коли отямилася, що двоюрідний брат давно небіжчик, перелякана на смерть, промимрила:

— Пробач...

І досі тремтячи, вона всім тілом припала до чоловіка.

Тієї ночі їй спало на думку, ніби своїм заміжжям учинила злочин проти померлого брата, та коли повернутись у минуле, то цей сон був мов страшне перелюбство.

Але й брат у перших, і Катагірі, так би мовити, вже примарніші, ніж сон, щезли, мов далекі тіні. Пізні квіти мають тільки барви, і вона без жалю віддала Кухарі свою незмарновану юність.

Він сказав:

— Думаю, таким, як ми, що терпляче чекають, поки знайдуть бажану пару, прислуговує сама природа. — Але Харуко не спромоглася відповісти йому чимось зі свого минулого.

А втім, притаманна їй людська чеснота переповнила вінця і, здається, принесла велике щастя в цей новий дім.

Аж ось одного разу Кухара мимоволі згадав:

— Пам'ятаєш того передсмертного листа? Чи не було в ньому чогось дивного?

— Ну, якщо ти завів про це мову, то, може, щось і було, — спокійно відповіла вона.

— Знаєш, мало б щось бути. В лікарні, де був твій двоюрідний брат, працює товариш мого товариша, я попросив його подивитись історію хвороби. Той мав страшне нерве виснаження. Більше того, був на порозі неврозу й знав про це. Здається, то зовсім не було самогубство через нещасливе кохання. Може, це сталося тому, що він не вистояв перед душевною недугою і вже не знав, що робить. А ти в тім не винна.

— Ой, що ти кажеш? Коли ти довідався?

— Вже давно.

— То чого ж відразу не сказав, а щойно тепер? — проникливо глянула Харуко на чоловіка, і в ту мить її пойняла думка, що якби знала про це раніше, то могла б вийти заміж за Катагірі.

Вона здивовано відігнала ту думку й скривилася сумною посмішкою. А Кухара мало не врочисто докинув:

— Але ми одружилися також завдяки безглузду.

— Таки-так.

— А ти тяжко пережила, тобі було нелегко, й на це треба зважати...

Відтоді вона почала спокійно згадувати небіжчика. В її пам'яті ожили літні канікули на морі і зимові прогулянки на лижах.

Але тепер у ній почав щезати повів того, що називають даним природою щастям.